

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Юсупов Хуршид Муратжанович</i> ПЕРВЫЕ ШАГИ ДВУХСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА САУДОВСКОЙ АРАВИИ С МОМЕНТА НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	9-13
<i>Najmiddinov Zafar Xoshimjonovich</i> O'RTA OSIYO FAQIHLARINING MUSANNIFAK ASARLARIGA TA'SIRI XUSUSIDA	14-19

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Madraimova Marxamat Raximberganovna</i> XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING OBYEKTIV ZARURLIGI VA AHAMIYATI	20-23
<i>Abdullaev Jamshid Obidovich</i> SUN'IY INTELLEKT — XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA	24-30
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич</i> ДОННИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА МАҲСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ЮРИТИШ ВА ТАННАРХ КАЛКУЛЯЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	31-46
<i>Ziyadullayev Zuxriddin Ilxom o'g'li</i> TIJORAT BANKLARI TRANSFORMATSIYASI BORASIDA NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	47-51
<i>Alimova Saboxat Gaziyevena, Erkinova Sevinch</i> YASHIL IQTISODIYOT VA ATROF MUHIT MUAMMOLARI	52-56
<i>Zokirova Gavxar</i> GLOBAL PENSIYA TIZIMLARI BARQARORLIGI VA YETARLILIGI TAHLILI	57-66

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevena, Muxtorov Muxsin Jabborovich</i> TASAVVUFDA INSON MA'NAVIY KAMOLOTI MASALASI	67-73
<i>O'rinboyev Davlatjon Bahtiyorovich</i> IJTIMOIY FALSAFADA STRATEGEMALARNING O'RNI VA AHAMIYATI	74-79
<i>Alimov Mansur Narboyevich</i> PEDAGOGIYALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY VA KASBIY RIVOJLANTIRISHDA AJDODLAR MA'NAVIY MEROSINING O'RNI. ("SILSILAT UL-ORIFIYN VA TAZKIRATU-S-SIDDIQIYN" ASARI MISOLIDA)	80-87
<i>To'xtasinov Shukurjon Shavkatjon o'g'li</i> MILLIY BIRLIK VA SIYOSIY HOKIMIYATGA DOIR JADIDLAR QARASHLARINING IJTIMOIIY- FALSAFIY AHAMIYATI	88-95
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> AN'ANAVIY O'QISHNING GNOSEOLOGIK JIHATLARI	96-101

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abdullaeva Charos Baxramovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIKADA REKLAMA DISKURSI TUSHUNCHASI	102-105
<i>Umarqulova Munira Zohidjon qizi</i> ILMIY-FANTASTIK ADABIYOT: JANRNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISHI VA POETIK CHEGARALARI	106-119
<i>Xaydarova Gavhar Abdukadirovna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK MADANIYAT KONTEKSTIDA "SPORT DISKURSI" TUSHUNCHASINING NAMOYON BO'LISHI	120-124
<i>Mirzarahimov Bahodir Shavkat o'g'li</i> "XALQ SO'ZI" GAZETASINING MATNLARINI DAVR BO'YICHA TASNIFLASH BOSQICHLARI	125-129
<i>Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SHOULDER/YELKA, ELBOW/TIRSAK HAMDA WRIST/BILAK SOMATIK KOMPONENTLI MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLILI	130-137
<i>Yangiboyeva Feruza Ortiq qizi</i> TIPS FOR TEACHING ENGLISH: STRATEGIES FOR EFFECTIVE LANGUAGE LEARNING	138-145
<i>Ибодуллаева Гавхар Уринбаевна</i> ОБУЧЕНИЕ ШКОЛЬНИКОВ К НАЧАЛЬНОМУ УРОВНЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В СРЕДНЕ- ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЕ	146-151
<i>Kuvvatov Raxmatulla Hikmatillayevich</i> SAN'ATGA OID AFORIZMLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI.....	152-156
<i>Ibodullayeva Gulshod Urinovna</i> CHET TILLARINI O'RGANISHDA IMMERSIV O'QITISH USLUBLARI –SAMARALI YO'NALISH, YONDASHUVLAR VA XULOSALAR.....	157-160
<i>Habibullayeva Gulsanam Inomjon qizi</i> INNOVATIVE METHODS OF TEACHING READING (FOR PRE INTERMEDIATE LEVELS)	161-165
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> TILSHUNOSLIKDA TERMINOLOGIYANING XUSUSIYATLARI.....	166-169

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kuchimova Shaxlo</i> VASIYATNOMANING OG'ZAKI SHAKLI VA UNI TUZISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEKNOLOGIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	170-176
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLARNI ANIQLASH VA ULARNING MUOMALASIGA QARSHI KURASHISH MUAMMOLARI	177-183
<i>Курбанова Эльмира Асадовна</i> ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОВД С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ И ИНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ БЕЗНАДЗОРНОСТИ И ПРАВОНАРУШЕНИЙ СРЕДИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	184-190

<i>Raxmatullayev Xurshidjon Shukurilla o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIGIDA KRIPTO-AKTIV VA U BILAN BOG'LIQ BO'LGAN AYRIM MUAMMOLAR.....	191-195
<i>Aldamuratova Amangul Uralbayevna</i> FUQAROLIK PROTSESSIDA AJRIMLAR TUSHUNCHASI VA TURLARI	196-200
<i>Xakimov Jahongir Olimjon o'g'li</i> KIBERFIRIBGARLIK VA KIBERKORRUPSIYA – RAQAMLI DUNYODAGI MURAKKAB JINOYATLAR.....	201-208
<i>Ergashev Qaxramon Zokirjonovich</i> KORRUPSIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOY ZARURATI.....	209-219
<i>Normatov Isomiddin Dustqul o'g'li</i> XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	220-224
<i>Пулатов Темураббек Гайратжон угли</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ КИС В СЕКТОРЕ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	225-231
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINING ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO INTEGRATSIYA	232-236
<i>Sharipova Farida Salimdjanoyn, Qo'ng'irotova Anorxol</i> TIBBIYOT OLIYGOHLARIDA "TIBBIY BIOLOGIYA" HAMDA "UMUMIY GENETIKA" FANLARINI O'QITISHDA INTERFAOL METODLAR SAMARADORLIGI	237-241
<i>Собирова Гулибарно Зайнутдин кизи</i> МЕТОДИКА ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	242-252
<i>Salayev Donyor Baxtiyarovich</i> ZAMONAVIY JISMONIY TAYYORGARLIKNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	253-259
<i>Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING XUSUSIYATLARI	260-266
<i>Hakimova Nargiza Uralovna</i> YOSH KURASHCHI QIZLARDAN MUVOZANAT QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RAQS VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI	267-273
<i>Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich</i> MODULLI TA'LIM SHAROITIDA TALABALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHGA UNDASH MUAMMOSI	274-279

Received: 10 April 2025
Accepted: 15 April 2025
Published: 28 April 2025

Article / Original Paper

OLIY TA'LIM MUASSASASIDA BOKS MURABBIYLARINI KASBGA YO'NALTIRISH TIZIMINING XUSUSIYATLARI

Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat kafedrası, Katta o'qituvchi

Annotatsiya. Maqolada oliy ta'lim muassasalarida boks murabbiylarini kasbga yo'naltirish tizimining mazmuni, tuzilmasi va amaliyotdagi qo'llanilish xususiyatlari keng yoritilgan. Muallif kasbga yo'naltirish tushunchasini pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqadi va uning boks murabbiyi kasbiy faoliyatiga moslashtirilgan modelini ishlab chiqishga harakat qiladi. Tadqiqot davomida sport sohasi, xususan, boks bo'yicha mutaxassis tayyorlashda kasbga yo'naltirish tizimining psixologik, pedagogik, ijtimoiy va amaliy omillari chuqur tahlil etilgan. Shuningdek maqolada boks murabbiylarining kasbiy qiziqishlarini shakllantirish, kasbiy faoliyatga nisbatan ijobiy motivatsiyani rivojlantirish, murabbiylik faoliyatiga zarur kompetensiyalarni bosqichma-bosqich egallash jarayoni o'rganilgan. Oliy ta'lim jarayonida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar uyg'unligini ta'minlash, o'quv dasturlarining zamonaviy talablar asosida takomillashtirilishi, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va joriy etish zarurligi asoslab berilgan. Muallif tomonidan taqdim etilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar boks murabbiylarini tayyorlash tizimini takomillashtirish, ularni mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllantirish, kasbiy o'sishlarini ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur maqola sport pedagogikasi, kasbga yo'naltirish metodikasi hamda murabbiylik faoliyatining zamonaviy tamoyillarini chuqur o'rganishga qaratilgan bo'lib, ushbu yo'nalishda izlanish olib borayotgan tadqiqotchilar va amaliyotchilar uchun muhim ilmiy-uslubiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kasbga yo'naltirish tizimi, kasbiy tayyorgarlik, kasbiy va amaliy ko'nikmalar, boks murabbiyi, oliy ta'lim, sport pedagogikasi, o'qitish usuli.

FEATURES OF THE PROFESSIONAL ORIENTATION SYSTEM FOR BOXING COACHES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich

Termez State Pedagogical Institute

Department of Physical Education, Senior Lecturer

Abstract. This article provides a comprehensive overview of the content, structure, and practical application features of the professional orientation system for boxing coaches in higher education institutions. The author considers the concept of professional orientation as an essential component of the pedagogical process and seeks to develop a model adapted to the professional activities of a boxing coach. Throughout the study, the psychological, pedagogical, social, and practical factors of the professional orientation system in training specialists in the field of sports — particularly in boxing — are thoroughly analyzed. The article also explores the processes of forming professional interests among future boxing coaches, developing positive motivation toward professional activity, and gradually mastering the necessary competencies for coaching. It substantiates the need to ensure the integration of theoretical knowledge and practical skills in higher education, improve curricula based on modern requirements, and study and implement advanced international practices. The scientific conclusions and practical recommendations presented by the author aim to improve the training system for boxing coaches, shape them as competitive professionals in the labor market, and support their professional growth. This article is dedicated to the in-depth study of sports pedagogy, professional orientation methodology, and modern

principles of coaching and serves as an important scientific and methodological resource for researchers and practitioners working in this field.

Keywords: professional orientation system, professional training, professional and practical skills, boxing coach, higher education, sports pedagogy, teaching methodology.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V5SI3Y2025N37>

Kirish. Bo'lajak boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimi — bu oliy ta'lim muassasalarida murabbiylik faoliyatiga tayyorlanayotgan talabalarda zarur kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, ularning kasbga bo'lgan munosabati, motivatsiyasi, bilim va ko'nikmalarini tizimli ravishda rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat majmuasidir [5; 423-b]. Keling ushbu pedagogik faoliyat majmuasi haqida qisqacha ma'lumot beraylik.

Kasbga yo'naltirish mazmuni asosan quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- Kasbiy ma'lumot berish. Boks murabbiyligi faoliyatining mohiyati, vazifalari, murabbiyning jamiyatdagi o'rni va sportchilar hayotidagi roli haqida bilim berish.

- Kasbiy motivatsiyani shakllantirish. Talabalarda murabbiylik faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabat, qiziqish va ongli intilishni rivojlantirish.

- Amaliy ko'nikmalarni egallash. Sport mashg'ulotlarini tashkil etish, musobaqalarga tayyorlash, psixologik va pedagogik yondashuvlar asosida ishlash bo'yicha amaliy tajriba oltirish.

- Kasbiy shaxs sifatlarini rivojlantirish. Yetakchilik, muloqot qobiliyati, mas'uliyatlilik, tashabbuskorlik, iroda kuchi kabi shaxsiy sifatlarini shakllantirish.

Kasbga yo'naltirish tizimi murakkab, ko'p bosqichli struktura bo'lib, u quyidagi tarkibiy elementlardan iborat:

1. Kasbiy-kommunikativ komponent. Kasb haqida to'liq ma'lumot berish, kasbiy suhbatlar, murabbiylik faoliyati bilan tanishtiruvchi ma'ruzalar, seminarlar olib borish.

2. Psixologik-pedagogik komponent. Kasbiy o'zini anglash, kasbiy yo'nalishning psixologik asoslarini shakllantirish, shaxsiy motivatsiyani mustahkamlash.

3. Amaliy-ta'limiy komponent. Mashg'ulotlar, sport yig'inlari, stajirovkalar orqali bevosita murabbiylik faoliyatiga yaqinlashish.

4. Monitoring va refleksiya komponenti. Talabalar o'zining kasbiy tayyorgarligi holatini baholashi, ustuvor yo'nalishlarni aniqlashi va o'zini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishi.

Amaliyotda bu tizim quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

- Integratsiyalashgan o'quv kurslari. Boks nazariyasi, pedagogik mahorat, sport psixologiyasi, sog'lomlashtirish texnologiyalari kabi fanlarni o'zaro uyg'unlashtirish orqali.

- Murabbiylik amaliyotlari. Ta'lim jarayonida talabalar sport maktablari, sport klublari va federatsiyalarda murabbiy sifatida faoliyat olib borish orqali tajriba oltiradilar.

- Mentorlik tizimi. Tajribali murabbiylar tomonidan yosh mutaxassislariga maslahat, amaliy ko'rsatmalar berish va motivatsiya jihatidan qo'llab-quvvatlash.

- Sport tadbirlarida ishtirok etish. Talabalar boks bo'yicha musobaqalar, seminarlar, master-klasslarda qatnashish orqali kasbga yaqinlashadi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, virtual treninglar, onlayn ma'ruzalar va zamonaviy baholash vositalarining qo'llanilishi bu tizimning samaradorligini yanada oshiradi.

Yuqori malakali boks murabbiylarini tayyorlash — oliy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy sportda murabbiy nafaqat boks sohasida

professional bilimlarga ega bo'lishi, balki pedagogik, psixologik, tibbiy va boshqaruv kompetensiyalariga ham ega bo'lishi kerak. Uning faoliyati faqat sportchilarni o'qitish bilan cheklanib qolmay, balki mashg'ulot dasturlarini ishlab chiqish, sportchilarning holatini tahlil qilish, zamonaviy texnologiyalar va tayyorgarlik usullaridan foydalanishni ham o'z ichiga oladi [1; 76-b., 3; 43-b.].

Boks murabbiyining kompetentligi bir qator muhim sifat va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. U sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi, harakatlar biomexanikasini tushunishi, sport fiziologiyasi va psixologiyasi asoslarini bilishi lozim. Pedagogik mahorati, sportchilarni rag'batlantirish, ularning texnikasini to'g'rilash va ruhiy barqarorlikni shakllantirish qobiliyati muhim o'rin tutadi. Shuningdek, murabbiy tayyorgarlikning innovatsion texnologiyalarini, jumladan, janglarning videotahlilini, raqamli trenajyorlardan foydalanish va individuallashtirilgan mashg'ulot dasturlarini qo'llashni yaxshi bilishi kerak [2; 150-b., 4; 77-b.].

Ushbu tadqiqotning dolzarbligi sportning rivojlanishi, musobaqa jarayonining murakkablashuvi va ilmiy asoslangan tayyorgarlik metodlarini joriy etish zarurati bilan bog'liq. Mashg'ulot jarayonining samaradorligi mutaxassisning tayyorgarlik darajasi, o'zgaruvchan shart-sharoitlarga moslashish qobiliyati va zamonaviy ta'lim hamda trenirovka texnologiyalarini qo'llash mahoratiga bog'liq.

Ushbu maqolaning maqsadi — oliy o'quv yurtlarida boks murabbiylarini kasbga yo'naltirish tizimining xususiyatlarini tahlil qilish, ta'lim jarayonining asosiy tarkibiy qismlarini aniqlash va uni takomillashtirish bo'yicha takliflar berishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Hozirgi kunda boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirish sohasidagi ilmiy tadqiqotlar nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar va ilmiy faoliyatni uyg'unlashtirgan kompleks yondashuvning muhimligini ta'kidlaydi [6; 65-b.]. Mavjud ishlar tahlili shunday natijani ko'rsatadiki, samarali tayyorgarlik anatomiya va fiziologiya asoslari, mashg'ulot jarayoni metodikasi, psixologik tayyorgarlik va pedagogik texnologiyalarni o'z ichiga oladi.

S.A. Lyapkin tadqiqotlarida bokschilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda mashg'ulot metodikasini chuqur ishlab chiqish zarurligi ko'rsatilgan. Bu mashg'ulot jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi [10; 87-b.]. Z.D. Kuznetsova esa murabbiylarni nazariy tayyorgarligi, jumladan, anatomiya, fiziologiya va psixologiyani o'rganishning ahamiyatini ta'kidlaydi. Bu bilimlar mashg'ulotlarni ongli rejalashtirish va jarohatlarning oldini olishga xizmat qiladi [9; 114-b.].

C. Cushion o'z tadqiqotlarida sportchilarni tayyorlashning psixologik jihatlarini ko'rib chiqib, irodaviy sifatlarni rivojlantirish, stressga chidamlilik va mashg'ulotlarga motivatsiyani shakllantirish masalalariga e'tibor qaratadi. Bu, ayniqsa, yosh bokschilar bilan ishlovchi murabbiylar uchun muhim bo'lib, ularning psixologik barqarorligi sport natijalariga katta ta'sir ko'rsatadi [3; 114-b.].

Chet el mualliflari R. Weinberg va J. Lyle o'z ishlarida mashg'ulotlar jarayonida raqamli texnologiyalarni qo'llashga e'tibor qaratgan. Videotexnik tahlilni qo'llash murabbiylarga sportchilarning xatolarini batafsil tahlil qilish imkonini beradi, raqamli trenajyorlar esa jang vaziyatlarini modellashtirish va zarba texnikasini takomillashtirishga yordam beradi [7; 31-b., 8; 99-b.].

Shunday qilib, ilmiy adabiyotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy boks murabbiylarini tayyorlash tizimi nafaqat bazaviy fanlarni, balki innovatsion o'qitish metodikalari, psixologik tayyorgarlik va sportchilarga individual yondashuvni o'z ichiga olishi lozim.

Materiallar va metodlar. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, empirik ma'lumotlarni to'plash va natijalarni statistik qayta ishlashni o'z ichiga olgan kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi.

Tadqiqot Termiz davlat pedagogika instituti boks to'garagi hamda Surxondaryo viloyati, Termiz shahridagi maxsus boks seksiyalari bazasida olib borildi. Tanlov guruhiga quyidagilar kiritildi:

- 50 nafar jismoniy madaniyat va san'at fakulteti talabalari (sport faoliyati yo'nalishi bo'yicha talabalar);

- 20 nafar amaliyotchi murabbiylar (boshlang'ich, yoshlar va professional bokschilar bilan ishlovchi).

Tadqiqot jarayonida o'quv dasturlari, o'quv-metodik qo'llanmalar, mashg'ulot rejalari hamda raqamli texnologiyalar (videotexnik tahlil, sport trenajyorlari, harakatlarning biomexanik tahlili dasturlari) foydalanildi.

Tadqiqot metodlari:

1. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish — boks murabbiylarini kasbga tayyorlash va yo'naltirish mavzusidagi mahalliy va xalqaro tadqiqotlarni o'rganish.

2. So'rovnoma va intervyu olish — tadqiqot ishtirokchilari o'rtasida so'rov o'tkazish orqali mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlarni aniqlash.

3. Ta'lim va mashg'ulot jarayonini kuzatish — o'qitish metodlarini tahlil qilish hamda ta'lim dasturlarida innovatsion texnologiyalardan foydalanishni o'rganish.

4. Pedagogik tajriba — an'anaviy va innovatsion murabbiy tayyorlash usullarining samaradorligini solishtirish.

5. Statistik tahlil — olingan ma'lumotlarni tasviriyl statistik, korrelyatsiya va omillar tahlili metodlari orqali qayta ishlash.

Ushbu kompleksli yondashuv boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirishning turli usullari samaradorligini baholashga va ta'lim jarayonini takomillashtirishning eng istiqbolli yo'nalishlarini aniqlashga imkon berdi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, eng samarali boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimi quyidagi asosiy elementlarni o'z ichiga olishi kerak:

- anatomiya, fiziologiya, psixologiya va sport pedagogikasi bo'yicha chuqur nazariy tayyorgarlik;

- boks taktikasi va metodikasi bo'yicha maxsus fanlar;

- amaliy tayyorgarlik, jumladan, mashg'ulotlar o'tkazish va musobaqalarni hakamlik qilish;

- videotexnik tahlil va raqamli trenajyorlar kabi zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish;

- talabalarning ilmiy tadqiqot faoliyatini rivojlantirish, bokschilarni tayyorlash metodikasini takomillashtirishga qaratilgan izlanishlarni rag'batlantirish.

Tadqiqot jarayonida an'anaviy va innovatsion murabbiy tayyorlash metodlarining samaradorligi bo'yicha taqqoslash o'tkazildi (1-jadval):

1-jadval

Tayyorgarlik usuli	O'quv natijalari (100 ballik shkala)	Samaradorlik koeffitsiyenti (%)
An'anaviy	78	75
Innovatsion	89	88

Natijalar shuni ko'rsatdiki, innovatsion texnologiyalar va raqamli vositalar o'quv jarayonida qo'llanilganda, murabbiylar tayyorgarligining sifati ancha oshadi.

Tadqiqot ishtirokchilari haqida ma'lumot. Jami 50 nafar jismoniy madaniyat va san'at fakulteti talabalari hamda 20 nafar murabbiy tadqiqotda ishtirok etdi (2-jadval).

2-jadval

Guruh	Ishtirokchilar soni	O'rtacha yosh	Boks tajribasi (yil)
Talabalar	50	20,5 ± 2,1	3,2 ± 1,5
Murabbiylar	20	35,7 ± 4,5	15,6 ± 3,8

Talabalarning tayyorgarlik darajasini baholash. So'rovnoma natijalariga ko'ra:

- 65% talabalar o'z tayyorgarligini yetarli darajada deb hisoblamaydi, ayniqsa, boks mashg'ulotlarini rejalashtirish va metodika bo'yicha bilimlar yetishmaydi.

Olib borilgan tadqiqot natijasi oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak murabbiylarni tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimi uchta asosiy qismdan iboratligini ko'rsatdi, bular quyidagilar:

1. Nazariy tayyorgarlik — anatomiya, fiziologiya, sport psixologiyasi va trenirovka metodikasini o'rganish.

2. Amaliy mashg'ulotlar — texnik va taktik ko'nikmalarni shakllantirish.

3. Pedagogik amaliyot — tajribali ustozlar rahbarligida sport mashg'ulotlarini tashkil etish.

Tadqiqot natijalari bo'lajak boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimini yanada takomillashtirish uchun innovatsion texnologiyalar va amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish kerakligini ko'rsatdi (3-jadval).

3-jadval

Tayyorgarlik yo'nalishi	Yuqori daraja	O'rta daraja	Past daraja
Nazariy tayyorgarlik	40%	50%	10%
Amaliy tayyorgarlik	30%	55%	15%
Psixologik tayyorgarlik	25%	50%	25%
Mashg'ulotlar metodikasi	20%	45%	35%

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion texnologiyalar va kompleksli yondashuv bo'lajak boks murabbiylarini tayyorlash va kasbga yo'naltirish jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Asosiy xulosalar:

- Raqamli vositalar — videotexnik tahlil, maxsus trenajyorlar va biomexanik tahlil dasturlarini integratsiya qilish orqali mashg'ulot jarayonini takomillashtirish imkoniyati oshadi.

- Innovatsion metodlar — an'anaviy usullar bilan taqqoslaganda, nazariy va amaliy tayyorgarlik samaradorligini oshiradi.

- Ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish — bu zarur chora hisoblanadi, chunki talabalarining 65% o'z tayyorgarligini yetarli deb hisoblamaydi, ayniqsa, metodika va mashg'ulotlarni rejalashtirish borasida.

Bu natijalar J. Lyle va R. Weinberg tadqiqotlari bilan hamohang bo'lib, bo'lajak murabbiylar tayyorgarligi jarayoniga ilmiy bilimlarni joriy etish zarurligini tasdiqlaydi.

Tadqiqotning cheklovlari va kelgusi yo'nalishlar;

Cheklovlar:

1. Tanlov bazasi — asosan pedagogika oliygohlari talabalaridan iborat bo'lgani sababli, natijalar umumiy murabbiylar uchun chegaralangan bo'lishi mumkin.

2. Subyektiv baholash — so'rovnomma va kuzatuv usullari qo'llangani sababli, natijalarni obyektiv o'lchovlar bilan tasdiqlash zarur.

Kelgusi tadqiqotlar uchun takliflar:

- Ilg'or ta'lim dasturlarini yaratish — sun'iy intellekt va virtual reallikdan foydalanish orqali, musobaqa modellarini shakllantirish va bokschilarning texnikasini real vaqtda tuzatish imkonini beradigan dasturlar ishlab chiqish.

- obyektiv baholash usullarini joriy qilish — murabbiy tayyorgarligini baholashda biomexanik tahlil, fiziologik testlar va neyropsixologik o'lchovlarni qo'llash.

Ushbu yondashuvlar kelajakda boks murabbiylari tayyorgarligining samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

Xulosa. Boks bo'yicha bo'lajak murabbiyni tayyorlash va kasbga yo'naltirishning samarali tizimi uchta asosiy komponentni o'z ichiga olishi kerak - nazariy ta'lim, amaliy tayyorgarlik va psixologik-pedagogik rivojlanish. Faqat kompleksli yondashuvgina yuqori darajada ishlay oladigan, sportdagi o'zgarishlarga moslasha oladigan va chempionlarni tarbiyalay oladigan malakali mutaxassisni shakllantirishga imkon beradi.

O'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, boks bo'yicha bo'lajak murabbiylarni tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimi modernizatsiya qilinishi kerak. Ushbu jarayonda muhim jihatlar quyidagilardan iborat:

- Amaliy mashg'ulotlar sonini ko'paytirish — kelajakdagi murabbiylarning tajribasini oshirish.

- Metodik va psixologik tayyorgarlikni rivojlantirish — murabbiylarni sportchilarga individual yondashuv qo'llashga o'rgatish.

- Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish — o'quv jarayoniga innovatsion yondashuvni tatbiq etish.

Boks bo'yicha murabbiylarni tayyorlash va kasbga yo'naltirish tizimi oliy ta'lim muassasasida zamonaviy sport fani va amaliyot talablariga javob berishi kerak. Innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga kiritish mutaxassislar tayyorgarlik darajasini oshiradi, boks texnikasi va taktikasi tushunilishini yaxshilaydi hamda murabbiylarda tahliliy fikrlash

qobiliyatini rivojlantiradi. Kasbga yo'naltirish tizimini modernizatsiya qilish murabbiylar sifatining oshishiga va bokschilar natijalarining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Axmedov A. "Sportchilarni tayyorlash metodikasi". — Toshkent: O'zDJTI, 2019. 146 b.
2. Bompa, T.O., & Haff, G.G. Periodization: Theory and Methodology of Training. — Champaign, IL: Human Kinetics, 2019. 143-152 b.
3. Cushion, C., Nelson, L., Armour, K. Coach Education and Development: The Coach's Perspective. — London: Routledge, 2016. 128 b.
4. Sattorov R. "Yosh sportchilarni tanlash va ularni kasbga yo'naltirish". — Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022. 124 b.
5. Turdimurodov, D. (2024). Sportchilarning boksda texnik harakatlarga moslashuv reaksiyalari. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari Aktualnye muammolari ijtimoiy-gumanitarnykh nauk Gumanitar va ijtimoiy fanlarning dolzarb muammolari., 4 (5). 421-426-b.
6. To'xtayev Sh.T. "Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi". — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. 182 b.
7. Lyle, J. Sports Coaching Concepts: A Framework for Coaches' Behaviour. – London: Routledge, 2002. 28-34 b.
8. Weinberg, R., & Gould, D. Foundations of Sport and Exercise Psychology. – Champaign, IL: Human Kinetics, 2022. 114-122 b.
9. Кузнецова З.Д. "Профессиональная ориентация студентов в условиях вуза". — Москва: Академия, 2017. 214 b.
10. Ляпкин С.А., Иванов В.А. "Методика подготовки тренеров по боксу". — Москва: Современное образование, 2019. 174 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).